

**ИВИЦА МЛАЂОВИЋ\***  
**МИРОСЛАВ ВУКОМАНОВИЋ**  
Министарство унутрашњих послова  
Београд

УДК: 351.74  
343.225  
Прегледни рад  
Примљен: 23.03.2012  
Одобрен: 22.05.2012

## **ИСКЉУЧЕНОСТ ПРОТИВПРАВНОСТИ ПРИ УПОТРЕБИ ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ**

*Заклињем се да ћу све своје снаге посветити јавној безбедности, да ћу предано штитити људска права и грађанске слободе и да ћу савесно и одговорно служити грађанима Републике Србије и доследно се придржавати закона и прихваћених стандарда у вршењу полицијских дужности.<sup>1</sup>*

**Сажетак:** У овом раду аутори разматрају две групе питања. Прва је посвећена основима искључења противправности кривичног дела, како онима који су прописани Кривичним закоником (дело малог значаја, нужна одбрана и крајња нужда), тако и онима који нису прописани Кривичним закоником (вршење службене дужности, наређење претпостављеног, пристанак повређеног, дозвољени ризик и др.).

Вршење службене (полицијске) дужности као основ искључења протиправности кривичног дела разрађен је у другом делу рада, у оквиру којег је посебно обрађен законски основ за употребу ватреног оружја од стране полиције. Овако систематизован рад представља заокружену целину од уопштеног приказа основа искључења противправности, преко конкретног основа – вршење службене дужности, до законског основа за употребу ватреног оружја од стране полиције.

**Кључне речи:** противправност, службена дужност, ватрено оружје, полиција

\* ivicamladjovic@gmail.com

<sup>1</sup> Текст заклетве полицијских службеника прописан Законом о полицији (*Службени гласник РС*, бр. 101/05), члан 113, став 2.

## Увод

У теорији кривичног права није спорно да је противправност елеменат у општем појму кривичног дела. Уосталом, законодавац је изричит када у члану 14. став 1 Кривичног законика Србије<sup>2</sup> (у даљем тексту: КЗ) захтева да кривично дело мора да буде противправно понашање (Стојановић, 2006: 52). Међутим, шта ако постоји неки од основа који искључује противправност? Основи искључења противправности се могу поделити у две групе, према томе да ли су прописани кривичним законом или нису. У прву групу у нашем кривичном праву спадају: дело малог значаја, нужна одбрана и крајња нужда. У другу групу се могу сврстати основи до којих се дошло у теорији или их познаје нека страна кривична законодавства, као што су: вршење службене дужности, наређење претпостављеног, пристанак повређеног, дозвољени ризик и др. (Стојановић, 2009: 140).

Што се тиче друге групе основа који искључују противправност, пре свега, постоје основи који произилазе из вршења службене дужности засноване на закону. Тако, на пример, лишење слободе са циљем обезбеђења присуства лица у кривичном поступку, нарушавање неповредивости стана са циљем хватања учиниоца кривичног дела или обезбеђивања доказа, употреба средстава принуде од стране полиције у складу са законом итд.

КЗ се не прописује постојање стандарда „употребе силе на основу закона”, као основа за искључење постојања кривичног дела под одређеним околностима у конкретном случају. На пример, у случајевима када би полицајац употребио средства принуде приликом извршавања службених дужности, услед чега би право на живот било угрожено или потенцијално повређено, законитост таквог понашања би се ценила са становишта његовог овлашћења да употреби силу на основу Закона о полицији. Приликом доношења новог КЗ законодавац је пропустио да попуни ту правну празнину.

С обзиром на чињеницу да „вршење службене дужности”, као општи основ искључења противправности, није прописано КЗ, његово дејство је спорно. Отуда мотив за истраживање и израду рада чији су предмет основи искључења противправности кривичног дела са посебном разрадом основа – вршење службене дужности, приказаног на примеру законског основа за употребу ватреног оружја од стране полиције, као средства принуде, односно полицијског овлашћења.

---

<sup>2</sup> *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 107/05, 72/09 и 111/09.

## Основи искључења противправности

Није свако понашање које је противправно кривично дело, јер: прво, противправност је само један општи елемент у појму кривичног дела; друго, противправност се не везује само за кривична дела, већ је одлика деликата казненог права (прекршаја и привредних преступа). Да би дело било остварено, неопходно је да се утврди постојање свих елемената како општег појма кривичног дела, тако и тзв. обележја бића (Рисимовић, 2008: 685). Четири обавезна елемента у појму кривичног дела истовремено представљају и четири степена, чијим се достизањем на крају може констатовати да је учињено кривично дело или не. Прво се поставља питање – да ли нека радња испуњава услове који се захтевају за радњу кривичног дела? На следећем степену, изузетно велики број тих радњи које би потенцијално могле бити радње кривичног дела своде се на релативно ограничен круг оних које су предвиђене законом. Оствареност свих обележја предвиђених у законском опису неког кривичног дела још не значи постојање дела, па чак ни кривичног неправа. За такво понашање још не можемо дефинитивно да кажемо да представља кривично неправо, иако постоје не само јаке индиције за то, већ се може рећи да је тиме по правилу његова противправност конституисана. До утврђивања противправности долази на следећем нивоу. Утврђује се, у ствари, да ли је искључена противправност неког понашања које испуњава сва законска обележја неког кривичног дела. Тек ако не постоји неки од основа који искључују противправност, може се констатовати да је учињено кривично неправо, да постоји кривично дело у непотпуном, објективном смислу. Најзад, за постојање кривичног дела, потребно је утврди кривицу учиниоца.

Изузетно, постоје ситуације када су испуњена сва законом прописана обележја неког кривичног дела, али оно ипак не постоји јер му недостаје противправност, тј. постоји неки од основа искључења противправности. Тако на пример, КЗ се прописује да „није кривично дело оно дело које, иако садржи обележја кривичног дела, представља *дело малог значаја* (нагласили аутори)”.<sup>3</sup> Нашим ранијим кривичним законодавством био је предвиђен институт незнатне друштвене опасности као општи основ који искључује постојање кривичног дела. Важећим КЗ, као што видимо, он је замењен институтом – дело малог значаја, који има исту сврху.

<sup>3</sup> Кривични законик (*Службени гласник РС*, бр. 85/05), члан 18, став 1.

Мали значај конкретног дела указује на недостатак кривичне противправности у материјалном смислу. С обзиром на изричиту кривичноправну норму, реч је о основу који у нашем кривичном законодавству искључује и формалну кривичну противправност. То не значи да је искључена и противправност уопште. Иако дело није противправно у смислу кривичног права, може остати противправно са аспекта неке друге гране права. Потреба за таквим институтом може се правдати тиме што законодавац не може увек да на нивоу бића кривичног дела изврши селекцију у односу на багателна понашања, која не повређују или угрожавају заштитни објект у мери која оправдава кривичноправну реакцију (Стојановић, 2009: 141–143). Одредбама члана 18. става 2. КЗ прописују се три кумулативна улова за искључење постојања кривичног дела по овом основу и то: „ако је степен кривице учиниоца низак, ако су штетне последице одсутне или незнатне и ако општа сврха кривичних санкција не захтева изрицање кривичне санкције”.<sup>4</sup>

Није кривично дело ни оно дело које је учињено у *нужној одбрани*.<sup>5</sup> Према законској дефиницији „нужна је она одбрана која је неопходно потребна да учинилац од свог добра или добра другог одбије истовремен противправан напад”.<sup>6</sup> Нужна одбрана, мада првобитно настала у вези са кривичним делом убиства, представља један од најстаријих института општег дела кривичног права. И поред тога што су временом настале разне теорије које оправдавају нужну одбрану, она као институт данас није спорна. Она је општеприхваћена како у теорији тако и у пракси. Оно што је данас код нужне одбране спорно јесу њене границе.

*Крајња нужда*, као и нужна одбрана искључује постојање противправности, па самим тим и постојање кривичног дела.<sup>7</sup> Тај институт се примењује на доста хетерогене ситуације, па отуда и извесне сумње у погледу тога да ли је оправдано све те ситуације обухватити само једним институтом. Због тога законодавства појединих земаља предвиђају више врста крајњих нужди, као што је то случај нпр. у немачком КЗ.<sup>8</sup> Према законској дефиницији „крајња нужда постоји кад је дело учињено ради тога да учинилац отклони од свог добра или добра друго-

<sup>4</sup> Поред тога, постоји и услов у погледу запрећене казне за кривично дело на које се може применити овај институт. Првобитно су то била дела за која је запрећена казна затвора до 3 године, а каснијим изменама и допунама КЗ та могућност проширена је на дела за која је запрећена казна затвора до 5 година.

<sup>5</sup> Види: Кривични законик (*Службени гласник РС*, бр. 85/05), члан 19, став 1.

<sup>6</sup> Кривични законик (*Службени гласник РС*, бр. 85/05), члан 19, став 2.

<sup>7</sup> „Није кривично дело оно дело које је учињено у крајњој нужди.” (Кривични законик *Службени гласник РС*, бр. 85/05, члан 20, став 1).

<sup>8</sup> Више о овоме види: Бабић, 1987, стр. 59–60, 206–207.

га истовремену нескривљену опасност која се на други начин није могла отклонити, а при том учињено зло није веће од зла које је претило”.<sup>9</sup>

Поред та три основа искључења противправности који су прописани КЗ, у овом делу рада обрадићемо и поједине основе који нису прописани КЗ. Постоје супротстављена гледишта о називима једних и других основа искључења противправности. Тако, према гледишту Стојановића „општи основи искључења противправности се могу поделити у две категорије, према томе да ли су прописани кривичним законом, или нису”, што значи да аутор сматра да су и једни и други општи основи, а разлика је у прописивању или непрописивању КЗ, док су према гледишту Чејовића прва група основа „општи основи искључења противправности”, а друга група су „посебни основи искључења противправности” (Стојановић, 2009: 140; Чејовић, 2005: 67). Међутим, у овом раду смо се определили за разликовање те две групе основа само по томе да ли су прописани КЗ или нису, због тога што је то заједничко за оба гледишта, а и иначе је неспорно.

Основи искључења противправности који нису прописани КЗ и који су познати како у иностраној тако и нашој теорији и пракси, јесу:

- *вршење службене дужности;*
- *наређење претпостављеног;*
- *пристанак повређеног;*
- *дозвољени ризик;*
- *вршење родитељског, старатељског и васпитног права;*
- *предузимање медицинске интервенције;*
- *поступање по правилима спортске игре.*

## **Вршење службене дужности**

Вршење службене дужности које произилази из службеног овлашћења заснованог на закону, омогућава вршење радње којом се испуњавају сва законом прописана обележја неког кривичног дела, зато што се противправност, као конститутивни и обавезни елемент кривичног дела, искључује. Другим речима, ако би исту ту радњу извршило лице које нема таква овлашћења, противправност би постојала, а тиме и кривично дело, као и када би лице које је овлашћено предузело такву радњу кршећи или прекорачавајући овлашћења (Миловић, 2008: 58).

<sup>9</sup> Кривични законик (Службени гласник РС, бр. 85/05), члан 20, став 2.

Дакле, из такве дефиниције проистиче да је, да би противправност вршењем службене дужности била искључена, потребно да буду испуњени следећи услови:

- да постоји посебно овлашћење за извршење службене радње;
- да службена радња мора да буде извршена на основу закона и у случајевима посебно предвиђеним законом (то подразумева да законом треба да је већ предвиђено када службена радња може бити извршена, а исто тако да законом буде прописан и поступак за њено извршење;
- да таква радња мора да буде извршена у интересу службе (Чејовић, 2005: 84).

Да би противправност била искључена, потребно је да ови услови буду испуњени кумулативно, јер ако би недостајао барем један, кривично дело би постојало. На пример, службено лице обавља службену радњу у интересу службе и на основу закона, али није овлашћено за вршење те радње.

У теорији кривичног права се, са правом, истиче да се суштина овог основа искључења противправности своди на колизију законских норми, односно интереса који стоји иза тих норми. Наведена колизија решава се начелом претежног интереса. На пример, неповредивост ста-на има такав значај за личну слободу и право на приватност да треба да буде заштићена и кривичноправним забранама, али је, са друге стране, неопходно да интерес за откривањем и хватањем учиниоца кривичног дела или за обезбеђење доказа у кривичном поступку оправдава њено привремено ограничење (Чејовић, 2005: 84).

За разлику од нашег КЗ, Кривичним законом Хрватске изричито се прописује да „нема казненог дјела кад службена особа на темељу законске овласти примијени средства присиле у складу са законом”.<sup>10</sup> Иако смо сагласни да и у нашем КЗ треба да постоји таква одредба, сма-трамо да је у Кривичном закону Хрватске она без разлога сужена. Наи-ме, одредба је сведена само на легализацију употребе средстава прину-де. Колико је та одредба уско прописана може се видети на примеру овлашћења полиције. У Хрватском правном систему овлашћења поли-ције су прописана Законом о полицијским пословима и овлашћењима,<sup>11</sup> и има их преко двадесет, а само једно од тих овлашћења је употреба средстава принуде. У исто време односи се на веома широк круг служ-

---

<sup>10</sup> Казнени закон (*Народне новине*, бр. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07 и 152/08).

\* Народне новине у којима је објављен Закон о изменама и допунама Казненог закона који је касније укинут одлуком Уставног суда Хрватске бр. У-И-2566/2003, У-И-2892/2003.

<sup>11</sup> *Народне новине*, бр. 76/09.

бених лица, односно службених особа како је Кривичним законом Хрватске прописано у члану 89, т. 3.<sup>12</sup> Осим у Хрватском кривичном законодавству, такво решење није заступљено у кривичним законодавствима бивших југословенских република.

Имајући у виду услове који су потребни да би противправност вршењем службене дужности била искључена, можемо закључити да постоји више различитих службених лица на која се ове одредбе могу односити. То су, на пример: судије, јавни тужиоци, полицајци, војна лица, припадници Управе за извршење кривичних санкција – службе за обезбеђење и др. Као пример вршења службене дужности можемо узети вршење полицијске дужности, а у оквиру тога употребу средстава принуде од стране полиције и то најтежег средства принуде – употребе ватреног оружја. С обзиром на обимност и комплексност овог питања, оно ће бити обрађено у делу рада који следи.

## Вршење полицијске дужности (полицијска овлашћења)

Полицију чини заокружена област рада Министарства унутрашњих послова (у даљем тексту: МУП) за коју се образује Дирекција полиције. Полиција обавља законом утврђене *полицијске* и друге *послове* (*оперативно-стручне послове, управне унутрашње послове и послове системске подршке*), пружа подршку владавини права у демократском друштву и одговорна је за остваривање безбедности у складу са законом. Обављањем полицијских послова полиција свима пружа заштиту њихових права и слобода. *Приликом пружања заштите, полиција поједина права и слободе може ограничити само под условима и на начин утврђен Уставом и законом.*<sup>13</sup>

Полицијске послове обављају *полицијски службеници*. Полицијски службеници у МУП-у су: 1) униформисани и неуниформисани запослени који примењују полицијска овлашћења (*овлашћена службена лица*) и 2) запослени на одређеним или посебним дужностима чији су послови у непосредној вези са полицијским пословима и које министар унутрашњих послова може овластити да обављају одређене полицијске послове.<sup>14</sup>

<sup>12</sup> Из законског текста се може закључити да се под службеном особом сматрају службеници читавог државног апарата по свим гранама и нивоима власти, али и лица која заступају и представљају поједине међународне организације у Хрватској.

<sup>13</sup> Закон о полицији (*Службени гласник РС*, бр. 101/05), члан 1.

<sup>14</sup> *Ibid.*, члан 4.

Полицијски послови обављају се применом *полицијских овлашћења*. У европскоконтиненталном правном систему полицијска овлашћења утврђују се законом, *expressis verbis*, без изузетка (Југовић, 2008: 75). Законом о полицији, методом енумерације, прописано је 21 полицијско овлашћење, а начин примене сваког од њих ближе је разрађен прописом министра за унутрашње послове.<sup>15</sup> Свако овлашћење је институт за себе, почевши од „блажих” (упозорења и наређења), па све до „тежих”, као што је употреба средстава принуде, којих има 11, а међу којима је и најстроже, употреба ватреног оружја. У обављању полицијских послова овлашћена службена лица имају полицијска овлашћења утврђена Законом о полицији и другим законима. Полицијска овлашћења утврђена Законом о полицији (члан 30) су:

- 1) упозорење и наређење;
- 2) провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета;
- 3) позивање;
- 4) довођење;
- 5) задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања;
- 6) тражење обавештења;
- 7) привремено одузимање предмета;
- 8) преглед простора, објеката и документације и против-терористички преглед;
- 9) заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава;
- 10) обезбеђење и преглед места догађаја;
- 11) употреба туђег саобраћајног средства и средства везе;
- 12) пријем пријава о учињеном кривичном делу;
- 13) јавно расписивање награде;
- 14) снимање на јавним местима;
- 15) полиграфско тестирање;
- 16) полицијско опажање (опсервирање);
- 17) трагање за лицима и предметима;
- 18) заштита жртава кривичних дела и других лица;
- 19) прикупљање, обрада и коришћење личних података;
- 20) мере циљане потраге;
- 21) *употреба средстава принуде*.

Законом о полицији прописано је да полиција има обавезу да се приликом обављања полицијских послова „придржава националних стандарда полицијског поступања, захтева утврђених законима и другим прописима и актима Републике Србије, као и међународним уговорима и конвенцијама које је усвојила Република Србија” (члан 12, став

<sup>15</sup> Правилник о полицијским овлашћењима (*Службени гласник РС*, бр. 54/06); Правилник о начину обављања полицијских послова (*Службени гласник РС*, бр. 27/07).

1), а посебно захтева утврђених међународним актима који се односе на дужност служења људима; поштовање законитости и сузбијање незаконитости; остваривање људских права; недискриминацију при извршавању полицијских задатака; ограниченост и уздржаност у употреби средстава принуде; забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака итд. (став 2). Закон експлицитно обавезује службена лица да, осим што поступају у складу с домаћим законодавством, имају обавезу да „поштују стандарде постављене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, Основним принципима УН о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, Европским кодексом полицијске етике и другим међународним актима који се односе на полицију” (члан 31, став 5). У примени полицијских овлашћења свако службено лице дужно је да поштује људска права, начела недискриминације и хуманости, те да омогући медицинску помоћ лицу према коме поступа (члан 35).

## Употреба средстава принуде

Овлашћено службено лице МУП-а (у даљем тексту: ОСЛ) има право да употреби законом утврђена средства принуде ради савладавања отпора лица које нарушава јавни ред и мир или које треба довести, задржати или лишити слободу у законом утврђеним случајевима, ради одбијања напада од себе, другог лица или објекта који обезбеђује, ради спречавања бекства лица лишеног слободу, лица које примењује силу или прети да ће непосредно применити силу.<sup>16</sup>

ОСЛ ће употребити средства принуде само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија. Пре употребе средства принуде, лице према коме се намерава употребити средство, биће на то упозорено, ако је то у датој ситуацији могуће и неће довести у питање извршење службене радње. ОСЛ ће увек употребити најблаже средство принуде које јамчи успех, сразмерно разлогу употребе и на начин којим се службени задатак извршава без непотребних штетних последица.<sup>17</sup>

Средства принуде прописана Законом о полицији (члан 84) су:

- 1) физичка снага;
- 2) службена палица;

<sup>16</sup> Више о употреби средстава принуде види: Милетић, Југовић, 2009, стр. 235.

<sup>17</sup> Закон о полицији (*Службени гласник РС*, бр. 101/05), члан 84.

- 3) средства за везивање;
- 4) специјална возила;
- 5) службени пси;
- 6) службени коњи;
- 7) средства за запречавање;
- 8) уређаји за избацивање млазева воде;
- 9) хемијска средства;
- 10) посебне врсте оружја и експлозивних средстава;
- 11) *ватрено оружје*.

О свакој употреби средстава принуде ОСЛ подноси извештај, у писаном облику, надређеном полицијском службенику што је пре могуће, а најкасније 24 часа од употребе средстава принуде. Оправданост и правилност употребе средства принуде оцењује овлашћено службено лице за то овлашћено од стране министра унутрашњих послова.<sup>18</sup> *Кад су средства принуде употребљена у границама законом утврђених овлашћења, искључена је одговорност овлашћеног службеног лица које их је употребило (нагласили аутори).*<sup>19</sup>

### **Законски основ за употребу ватреног оружја**

Овлашћено службено лице има право и дужност да носи службено оружје и муницију.<sup>20</sup> Ватрено оружје у смислу Уредбе о врстама наоружања и опреме полицијских службеника Министарства унутрашњих послова<sup>21</sup> је основно и посебно наоружање са припадајућом муницијом. Основно наоружање полицијских службеника МУП-а је кратко ватрено оружје – полуаутоматски пиштољ калибра 9 мм.

Употребом ватреног оружја сматра се пуцање из ватреног оружја према лицу.<sup>22</sup> Не сматра се употребом ватреног оружја кад полицијски

---

<sup>18</sup> Законом о полицији Републике Србије предвиђени су следећи видови контроле: спољашња (екстерна), унутрашња (интерна) и контрола решавањем притужби. Види више у: Никач, 2006, стр. 21.

<sup>19</sup> Закон о полицији (*Службени гласник РС*, бр. 101/05), члан 87.

<sup>20</sup> *Ibid.*, члан 33, став 1.

<sup>21</sup> *Службени гласник РС*, бр. 27/06.

<sup>22</sup> Ова одредба је била прописана Правилником о условима и начину употребе средстава принуде (*Службени гласник РС*, бр. 133/04), али је он престао да важи ступањем на снагу Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде (*Службени гласник РС*, бр. 19/07, 112/08). Законом о полицији као ни важећим правилником се не прописује шта се сматра употребом ватреног оружја, а задржане су одредбе од раније које дефинишу шта се не сматра употребом ватреног оружја. Ипак важећим правилником се прописује поступак пре употребе ватреног оружја па би тумачењем могло да се закључи шта се сматра под употребом ватреног оружја.

службеник пуца у ваздух ради дозивања помоћи, давања упозорења или сигнализације, као ни било какво превентивно коришћење ватреног оружја без пуцања. Превентивним коришћењем ватреног оружја сматрају се пуњење, потезање и доношење ватреног оружја у положај за употребу и друго превентивно коришћење без пуцања.

Према одредбама Закона о полицији (члан 100, став 1.) при обављању службеног задатка овлашћено службено лице може употребити ватрено оружје *само ако употребом других средстава принуде не може постићи резултат у извршењу задатка и кад је апсолутно нужно да се:*

- 1) *заштити живот људи* – употребом ватреног оружја ради заштите живота људи сматра се употреба ватреног оружја за заштиту живота једног или више лица, које је друго или више других лица нападо, а постоји непосредна опасност по живот нападнутог или нападнутих (члан 101);
- 2) *спречи бекство лица затеченог у извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, а у случају непосредне опасности по живот* – употребом ватреног оружја у овом случају сматра се употреба ватреног оружја у време или непосредно после извршења кривичног дела ради спречавања бекства лица затеченог на месту или у непосредној близини где је предузело радње извршења кривичног дела или где су наступиле последице кривичног дела, односно спречавања бекства лица код којег су предмети којима је извршило кривично дело или предмети настали извршењем кривичног дела (члан 102);
- 3) *спречи бекство лица законито лишеног слободе или лица за које је издат налог за лишавање слободе због извршења кривичног дела за које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, а у случају непосредне опасности по живот* – употребом ватреног оружја у овом случају, сматра се употреба ватреног оружја ради спречавања бекства лица за које је у налогу за лишавање слободе, односно налогу за довођење изричито наведено да ће овлашћено службено лице употребити ватрено оружје ради спречавања бекства тог лица (члан 103);
- 4) *од себе одбије непосредни напад којим се угрожава његов живот* – употребом ватреног оружја у овом смислу сматра се употреба ватреног оружја ради одбијања напада ватреним оружјем, опасним оруђем или другим предметом којим се може угрозити живот, напад од стране два или више лица, или напад на месту и у време када се не може очекивати помоћ. Нападом ватреним оружјем на овлашћено службено лице сматра се и само потезање ватреног оружја или покушај да се оно потегне. Потезањем ватреног оружја сматра се покрет ватреним оружјем ради његовог доношења или стављања у положај за употребу, а покушајем потезања сматра се покрет учињен према ватреном оружју (члан 104);

5) *одбије напад на објекат или лице које обезбеђује, а у случају непосредне опасности по живот* – употребом ватреног оружја ради одбијања напада на објекат или лице које обезбеђује сматра се употреба ватреног оружја ради одбијања непосредног напада и за време трајања непосредног напада на објекат или лице које се обезбеђује. Непосредним нападом на објекат који се обезбеђује сматра се свака радња усмерена на оштећење тог објекта или његових делова или на онемогућавање функционисања објекта оштећењем или уништењем уређаја на објекту или на други начин. Непосредним нападом на лице које се обезбеђује сматра се сваки напад ватреним оружјем, опасним оруђем или другим предметом којим се може угрозити живот тог лица, или напад од стране два или више лица (члан 105).

Општи услов за употребу ватреног оружја, према коме је она допуштена само ако је то „апсолутно нужно”, компатибилан је са члан 2, Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода,<sup>23</sup> којим је у став 1 заштићено право на живот, а у ставу 2 прописано да се лишење живота не сматра противним овом члану ако проистекне из силе која је „апсолутно нужна”: а) ради одбране неког лица од незаконитог насиља; б) да би се извршило законито хапшење или спречило бекство лица законито лишеног слободe; ц) приликом законитих мера које се предузимају у циљу сузбијања нереда или побуне.

Према томе, Законом о полицији у члан 100, став 1, захтева се најстрожа могућа сразмерност (пропорционалност) при употреби ватреног оружја, дакле не само да та употреба буде нужна, јер друга средства принуде не јемче резултат, већ и да буде апсолутно нужна да се заштите животи људи, или изврше други законом одређени задаци у случајевима непосредне опасности по живот (Милидраговић, Милић, 2011: 203).

## Закључак

Да би противправност као општи елемент кривичног дела била искључена, потребно је да постоји неки од основа који је искључује. Основи искључења противправности који су прописани КЗ су мање спорни, док то није случај са основима који нису прописани. Међутим, иако нису прописани, њихово постојање је непобитно. Мислимо нарочито на основе који произилазе из вршења службене дужности засноване на закону, који настају као резултат колизије законских норми, где се предност даје норми по принципу претежног интереса. То не значи да

---

<sup>23</sup> Видети Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (*Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – испр.).

их не треба прописати, напротив. У том смислу предлагемо текст одредбе којом би вршење службене дужности као основ искључење противправности био прописан: *Није кривично дело оно дело које је учињено на основу законског овлашћења и на законом прописан начин*. Због тога, од пресудног је значаја прецизно и јасно прописивање законом: овлашћења за предузимање радње, дефинисање радње и начин њеног спровођења. У том смислу, имајући у виду предмет овог рада, можемо да закључимо да постоје бројни недостаци у прецизности и јасноћи прописивања законског основа за употребу ватреног оружја од стране полиције. Наиме, живот човека штити се употребом ватреног оружја у свих 5 тачака члан 100, Закона о полицији: т. 1. *заштити живот људи*; 2. *спречи бекство лица затеченог у извршењу КД..., а у случају непосредне опасности по живот*; т. 3. *спречи бекство лица лишеног слободе..., а у случају непосредне опасности по живот*, т. 4. *одбије од себе непосредни напад којим се угрожава његов живот*, т. 5. *одбије напад на објекат или лице које обезбеђује, а у случају непосредне опасности по живот*. Најзначајније питање које се намеће у том смислу односи се на свеобухватност прописивања кроз пет тачака заштите истог правног добра – живота човека. Најпре се предвиђа употреба ватреног оружја ради заштите људи уопштено, други пут ради одбијања напада од било кога коме живот угрози лице које се спречава у бекству, трећи пут идентична ситуација као у претходном случају, четврти пут ради одбијања напада од себе, и пети пут, одбијање напада од особа које полицијски службеници непосредно обезбеђује. Када анализирамо горе наведене одредбе уз сваку тачку, које ближе уређују услове и начин употребе средстава принуде, као и стање у подзаконским актима, онда, без обзира на то што се у дефиницијама користе различити поступци, следи да све категорије особа треба штитити од истог тренутка, од тренутка од када постоји непосредна опасност по живот полицијског службеника или другог лица. *Напред изнетим указује се непотребним да прописи уређују кроз пет тачака оно што је могуће урадити само једном*. Законско решење у том смислу могло би да буде: *при обављању службеног задатка овлашћено службено лице може употребити ватрено оружје само ако употребом других средстава принуде не може постићи резултат у извршењу задатка и кад је нужно да заштити свој живот или живот других људи, због постојања непосредне опасности по живот*. Свакако да би ову одредбу требало разрадити додатним појашњењима, али она би требала бити срж овог законског основа.

Анализом тачака 2. и 3. можемо да закључимо да је одредба „због извршења кривичног дела... за које је прописана казна затвора у трајању

од десет година или тежа казна” очигледно неодређена, па није потребно додатно је објашњавати. Другу замерку налазимо у одредбама којима се разрађује т. 2, и то зато што према нашем кривичном праву није могуће да се кривично дело изврши ван места извршења кривичног дела, па одредба, „ради спречавања бекства лица затеченог на месту или у непосредној близини где је предузело радње извршења кривичног дела или где су наступиле последице кривичног дела”, може бити сувишна. Одредбе т. 3, могу изгледати сличне са одредбама т. 2, али се оне битно разликују. Поред проблема око питања која су све то кривична дела за која је прописана казна затвора преко 10 година, намеће се и питање који су то још услови, тј. разлози због којих ће у налогу за лишење слободе односно налогу за довођење бити изричито наведено да ће овлашћено службено лице употребити ватрено оружје ради спречавања бекства тог лица? О тим разлозима буквално не постоји ни једна једина реч, нити у неком од закона, нити у подзаконским актима, али ни у теорији. Дилема је и то како, на пример, неки виши суд може да изда наредбу за лишење слободе или довођење у којој ће изричито навести да ће у случају бекства предметног лица бити употребљено ватрено оружје ради његовог спречавања у бекству, што за последицу може имати смрт тог лица, а да тај исти суд нема право да изрекне смртну казну у законитом судском поступку.

Имајући у виду последицу која би могла да наступи, како за лице према коме се ватрено оружје примењује, тако и за полицијског службеника, можемо закључити да су потребне, како измене и допуне КЗ, тако и, а то нарочито, измене и допуне Закона о полицији.

## Литература:

1. Бабић, М. (1987): *Крајња нужда у кривичном праву*, Правни факултет, Бања Лука.
2. Закон о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 101/05.
3. Закон о полицијским пословима и овластима Хрватске, *Народне новине*, бр. 76/09.
4. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03, 5/05 и 7/05.
5. Југовић, С. (2008): Обележја управних овлашћења полиције – полицијска овлашћења, *Наука, безбедност, полиција*, бр. 2.
6. Казнени закон Хрватске, *Народне новине*, бр. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07 и 152/08.

7. Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 107/05, 72/09 и 111/09.
8. Милетић, С., Југовић, С. (2009): *Право унутрашњих послова*, Криминалистичко – полицијска академија, Београд.
9. Милидраговић, Д., Милић, Н. (2011): Непосредна опасност по живот као посебан услов за употребу ватреног оружја, *Безбедност*, бр. 2.
10. Миловић, М. (2008): Основи искључења противправности који нису предвиђени КЗ, *Правни живот*, бр. 10.
11. Никач, Ж. (2006): Нови закон о полицији РС – место, улога, задаци и овлашћења припадника МУП РС, *Безбедност*, бр. 1.
12. Правилник о начину обављања полицијских послова, *Службени гласник РС*, бр. 27/07.
13. Правилник о полицијским овлашћењима, *Службени гласник РС*, бр. 54/06.
14. Рисимовић, Р. (2008): Појам противправности у кривичном праву, *Правна ријеч*, бр. 15.
15. Стојановић, З. (2006): *Коментар Кривичног законика*, Службени гласник, Београд.
16. Стојановић, З. (2009): *Кривично право – општи део*, Правна књига, Београд.
17. Уредба о врстама наоружања и опреме полицијских службеника Министарства унутрашњих послова, *Службени гласник РС*, бр. 27/06.
18. Чејовић, Б. (2005): Основи искључења противправности кривичног дела, *Ревизија за криминологију и кривично право*, бр. 2–3.

## Exclusion of illegality in using firearms by police

**Summary:** In this paper the authors consider two groups of questions. The first is dedicated to the grounds for excluding unlawfulness of the offense, as a basis prescribed by the Penal Code (act of little importance, necessity defense and extreme necessity), and the basics that are required by Penal Code (performing official duties, command, consent of the injured, and allowed risk).

The exercise of official (police) duties as a basis for excluding unlawfulness of the crime has been elaborated in the second part in which special attention to the legal basis for the use of firearms by police was paid. Such systematic work is complete whole view of a general basis for excluding unlawfulness, over a concrete base – performing official duties, till the legal basis for the use of firearms by police.

**Key words:** illegality, official duty, firearms, police